

Iza Razija Mešević*

Pregledni znanstveni rad

UDK 347.78:004

DOI: <https://doi.org/10.25234/pv/26640>

Rad primljen: 12. lipnja 2023.

Rad prihvaćen: 18. rujna 2023.

NFT-ovi I AUTORSKA PRAVA – POSEBAN OSVRT NA TZV. "UMJETNIČKE NFT-ove"***

Sažetak: Rad se bavi fenomenom nezamjenjivih tokena (NFT), a njegov poseban fokus je na tzv. "umjetničkim NFT-ovima" te na pravnoj demistifikaciji superiornih atributa koji se dodjeljuju ovim tokenima. Rad posebno tretira pitanja mogućnosti postojanja "digitalnog unikata" autorskog djela, stjecanja vlasničkih i autorskih prava na djelu na koje upućuje NFT pri nastanku i prometu tim NFT-om te povrede autorskih prava kod kreiranja tokena i uništenja fizičkog originala tokeniziranog djela. U radu su također obrađena i dva relevantna slučaja iz prakse (Miramax, LLC v. Tarantino i Free Comb With Pagoda, J.M. Basquiat), koja ilustriraju na koji način tzv. "umjetnički NFT-ovi" dolaze u koliziju s principima autorskog prava.

Ključne riječi: pravo intelektualnog vlasništva, autorsko pravo, blockchain, NFT, umjetnički NFT

1. UVOD

Tehnologija distribuirane knjige (*distributed ledger technology*; dalje u tekstu: "DLT") i, konkretnije, *blockchain* tehnologija i na njoj zasnovani nezamjenjivi tokeni (*non-fungible tokens*; dalje u tekstu: "NFT") nisu samo pred pravo intelektualnog vlasništva, već i pred mnoge druge pravne oblasti, postavili niz sasvim novih izazova. Ipak, za razliku od npr. poreznog prava, stvarnog prava, bankarskog prava ili međunarodnog privatnog prava, koja se možda prvi put susreću s jednim tehnološkim fenomenom koji neke od temeljnih načela na kojima se zasnivaju preispituje i testira granice primjene njihovih normi na sasvim nove kategorije i odnose,

* Dr. sc. Iza Razija Mešević, izvanredna profesorica Pravnog fakulteta Univerziteta u Sarajevu, Obala Kulina bana 7, 71000 Sarajevo, Bosna i Hercegovina. E-adresa: ir.mesevic@pfsa.unsa.ba. ORCID: <https://orcid.org/0009-0004-2816-1540>.

** Ovaj prilog je zasnovan na izlaganju na Znanstveno-stručnoj konferenciji "WEB3 & BLOCKCHAIN u Bosni i Hercegovini" održanoj 10. svibnja 2023. godine u organizaciji Federalnog ministarstva obrazovanja i znanosti i INTERA TP Mostar.

ovakav jedan izazov za prava intelektualnog vlasništva nije neminovno ništa novo i tako drastično različito u odnosu na onaj koji se postavlja već od rane faze pojave interneta.¹ Također, za razliku od npr. prava vlasništva i drugih usporedivih prava u čijoj je srži koncept prisvajanja materijalnih dijelova svijeta i za koje suočavanje s fenomenom npr. digitalne ili virtualne imovine zahtijeva promjenu pristupa i prilagodbu, prava intelektualnog vlasništva (npr. autorsko pravo, pravo žiga i patentno pravo) počivaju na nematerijalnim objektima zaštite jer za svoj predmet imaju intelektualne/duhovne a ne fizičke tvorevine. Također, norme prava intelektualnog vlasništva, a posebno autorskog prava, koje je kroz ekspanziju digitalnih tehnologija bilo u najvećoj mjeri reformirano kako bi pružilo zaštitu autorima i u virtualnom okružju, imaju u velikoj mjeri već spremne legislativne odgovore na pitanja koja se postavljaju u kontekstu korištenja nematerijalnih/intelektualnih dobara u *blockchain* univerzumu, kao jednoj dominantno pravno nereguliranoj zoni. Kada jedan novi i nadasve kompleksni tehnološki fenomen još nije pravno uređen, jednostavno mu je i lako pripisati attribute koji mu nužno ne pripadaju. Toj pojavi upravo svjedočimo u kontekstu NFT-ova i to posebno tzv. "umjetničkih NFT-ova" (*Art NFTs*). Iako NFT-ovi zavređuju posebnu pozornost u kontekstu žigovnog² te patentnog prava,³ fokus ovog rada bit će usmjeren na njihov odnos s autorskim djelima i točkama presjeka s autorskim pravom. Pri osvrtu na pojedine pravne dileme vezane uz uzajamno djelovanje NFT-ova i instituta te kategorija autorskog prava, u radu će se također tematizirati odredbe zakona koji uređuju područje autorskog prava u Bosni i Hercegovini te Republici Hrvatskoj. Razlog tome je, da se barem donekle ispita, u kojoj mjeri i pozitivna zakonodavstva tih dviju država zaista raspolažu instrumentima da odgovore na izazove koje postavlja ovaj tehnološki fenomen, iako ga, kao i većina drugih zakonodavstava svijeta, još ne uređuju.

2. POJAM NFT-a

Trenutačno ne postoji jedinstvena kako pravna tako ni teorijska ili praktična definicija okvirnog fenomena tokena, a ni njegove posebne kategorije NFT-a.⁴ Što se tiče Prijedloga Uredbe o tržištima kriptoinovine⁵ (dalje u tekstu: "Prijedlog MiCA Uredbe"), on sadrži definicije različitih kategorija tokena, ali ponovno, ne i samog pojma tokena, a ni specifične vrste

1 Katharina Garbers-von Boehm, Helena Haag i Katharina Gruber, *Intellectual Property Rights and distributed Ledger Technology: with a focus on art NFTs and tokenised art* (European Parliament Policy Department for Citizens' Rights and Constitutional Affairs 2022) 8. <[https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2022/737709/IPOL_STU\(2022\)737709_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2022/737709/IPOL_STU(2022)737709_EN.pdf)> pristupljeno 19. travnja 2023.

2 *Ibid.*, 41.

3 Jacob S. Zodieru i Craig Gelfound, 'Summary and Takeaways from USPTO Roundtable on Patents and NFTs' (*ArentFoxSchiff*, 26. travnja 2023.), <<https://www.afslaw.com/perspectives/alerts/summary-and-takeaways-uspto-roundtable-patents-and-nfts>> pristupljeno 9. svibnja 2023; Cam Thompson, 'Sony Files Patent for NFTs to Allow Transfers Between Games and Consoles' (*CoinDesk*, 21. ožujka 2023.) <<https://www.coindesk.com/web3/2023/03/21/sony-files-patent-for-nfts-to-allow-transfers-between-games-and-consoles/>> pristupljeno 21. svibnja 2023.

4 Max Janos Grieger, Till von Poser i Kai Kremer, 'Die Rechtswissenschaftliche Terminologie auf dem Gebiet der Distributed-Ledger-Technology' (2021) *Zeitschrift für Digitalisierung und Recht*, 404.

5 Europska komisija, Prijedlog Uredbe Europskog parlamenta i Vijeća o tržištima kriptoinovine i izmjeni Direktive (EU) 2019/1937, Bruxelles, 24. rujna 2020. COM(2020) 593 final <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/HTML/?uri=CELEX:52020PC0593>> pristupljeno 21. ožujka 2023.

NFT-a.⁶ Neki autori određuju token kao digitalnu jedinicu vrijednosti koja je zabilježena u digitalnoj knjizi,⁷ drugi kao "digitalnu vrijednosnu markicu" koju generira tzv. "pametni ugovor",⁸ dok treći token percipiraju kao svaki unos ili "blok" na *blockchainu*, koji predstavlja imovinu.⁹

Za razliku od kriptokovanica ili novčića (npr. Bitcoina ili Ethereum) koji imaju vlastiti *blockchain*, tokeni ga nemaju i oni se kreiraju (kuju ili mintaju) na već postojećim *blockchainima* i mogu se referirati na npr. bodove lojalnosti, nekretnine, kolekcionarske predmete, certifikate itd. i stoga su raznovrsni. Jedan je od istaknutih primjera te svestranosti vezane uz NFT-ove npr. NFT koji se referira na prvi *twit* osnivača Twittera Jacka Doreseyja i koji je prodan za više od 2,9 milijuna dolara.¹⁰

Svaki *blockchain* ima svoj vlastiti standard za kreiranje tokena. Naprimjer, Ethereum, kao najčešće korišteni *blockchain* za stvaranje tokena, koristi standard ERC20 za zamjenjive i ERC-721 standard za nezamjenjive tokene.¹¹ Predmetni standard predviđa da se NFT (minimalno) sastoji od jedinstvenog "tokenID" broja, koji se generira pri nastanku (kovanju ili mintanju) NFT-a, i alfanumeričkog koda ili *blockchain* adrese tzv. "pametnog ugovora",¹² pomoću kojeg je token generiran, a kombinacija ovih dvaju brojeva jedinstvena je i neponovljiva.¹³ Razlika između zamjenjivih i nezamjenjivih tokena leži u tome da NFT-ovi nisu zamjenjivi s tokenima iste vrste¹⁴ i to je ono što ih na neki način čini podobnim za predstavljanje digitaliziranih dobara koja su i u realnom svijetu nezamjenjiva i jedinstvena, kao što su npr. umjetnička djela.¹⁵

3. TZV. "UMJETNIČKI NFT-ovi"

Kao što je općepoznato, usred pandemije, takozvani "umjetnički NFT-ovi" (*Art-NFTs*) ušli su u svijet i trgovinu umjetnosti (npr. fotografije, djela likovne umjetnosti, videozapisi i sl.) na velika vrata, iako ovaj termin dovodi u zabludu, budući da NFT nije izjednačen s umjetničkim (autorskim) djelom na koje se referira. Godina 2021. postala je "godina NFT-a", kada je dražbovna kuća Christie's prodala prvi "umjetnički NFT" digitalnog umjetnika Beeplea, pod nazivom "Everydays: The first 5000 days" za 69 milijuna dolara,¹⁶ a iste godine, glazbenica Grimes

6 Grieger, von Poser i Kremer (n 4) 404.

7 Andres Guadamuz, 'Non-fungible tokens (NFTs) and copyright' (2021) (4) WIPO Magazine, 1, <https://www.wipo.int/wipo_magazine/en/2021/04/article_0007.html> pristupljeno 29. siječnja 2023.

8 Robert Heine i Felix Sting, 'Weiterverkauf digitaler Werke mittels Non-Fungible- Token aus urheberrechtlicher Sicht' (2021) MMR, 755.

9 Garbers-von Boehm, Haag i Gruber (n 1) 12.

10 Guadamuz (n 7) 1.

11 Wanja Johannes Kleiber, 'NFT- Eine Einordnung zwischen Recht, Kunst und Blockchain' (2022) 3 MMR-aktuell, 1; Heine i Sting (n 8) 756; Guadamuz (n 7) 2; Garbers-von Boehm, Haag i Gruber (n 1) 13.

12 Bitno je naglasiti da nisu u pitanju ugovori u pravnom smislu, već karakteristični računarski programi. Heine i Sting (n 8) 756.

13 Guadamuz (n 7) 2; Garbers-von Boehm, Haag i Gruber (n 1) 14.

14 Grieger, von Poser i Kremer (n 4) 406.

15 Heine i Sting (n 8) 756.

16 *Ibid.*, 755.

prodala je svoju “NFT umjetničku kolekciju” za više od šest milijuna dolara.¹⁷ Međutim, iako su ekspanzija kripto ekosustava i specifične okolnosti na globalnoj razini pokrenule ovaj proces, “umjetnički NFT-ovi” nisu bili ništa sasvim novo jer je prvi NFT koji se odnosio na digitalni objekt na području umjetnosti zapravo nastao već 2014., a zasnovao se na izvedenom digitalnom djelu umjetnika Jennifer i Kevina McCoya (digitalna slika “Quantum”).¹⁸

Tijekom druge polovine 2022. godine nastupila je faza “NFT miholjskog ljeta” i ekspanzije sekundarnog tržišta NFT-ova. Naime, do 2022. godine, ovo tržište činilo je 80 % prodaje i 61 % transakcija, što ukazuje da je preprodaja postala dominantna aktivnost, a ukupna prodaja NFT-ova vezanih za umjetnost dostigla je gotovo 1,5 milijardi dolara u 2022., što je pad od 49 % u odnosu na prethodnu godinu, ali i dalje predstavlja vrijednosti koje su bile više od 70 puta veće od tržišta u 2020. godini (20 milijuna dolara).¹⁹ Pri tome moramo imati na umu da kako su neregulirani NFT-ovi, tako je neregulirano i njihovo tržište.²⁰

4. NFT-ovi I AUTORSKO PRAVO

Ekspanzija digitalnih tehnologija i nastanak digitalnog formata, koji je omogućio transformaciju autorskih djela koja se nalaze u tradicionalnoj, fizičkoj formi, u njihovu digitalnu verziju, te izvorno kreiranje digitalnih umjetničkih djela (tzv. “digitalno rođena djela”), doveli su do jednog donekle problematičnog odnosa između tehnologije i umjetnosti. Naime, ovaj razvoj rezultirao je u ubikvitetu djela u takvom formatu, u smislu mogućnosti kreiranja neograničenog broja njihovih digitalnih kopija, bez gubitka kvalitete, koje su kolale internetom, često dovodeći i do gubitka podataka o autoru ili nositelju autorskih prava nad tim djelima.²¹ Međutim, na (realnom) tržištu umjetnina, vrijednost jednog materijaliziranog autorskog djela ovisi umnogome o broju primjeraka tog djela koji su u optjecaju te stoga autori kreiraju i stavljaju u promet samo original (unikat) obilježen svojim potpisom, iliti jedinstveni objekt (npr. slika, skulptura, print fotografije i sl.) u kojem je otjelotvoreno njihovo djelo ili pak ograničene serije (npr. kao što je to radio Andy Warhol) numeriranih i potpisanih primjeraka djela.²²

Međutim, za razliku od autorskih djela u realnom svijetu za koja postoji fizički original ili unikat, za djela koja su u digitalnom formatu (izvorno ili su naknadno digitalizirana), upravo zbog tehničkih mogućnosti njihova neograničenog umnožavanja, ne egzistira usporediva kategorija digitalnog unikata, tako da se tržišna vrijednost tih djela ne može kreirati na osnovi

17 Guadamuz (n 7) 1.

18 Jex Exmundo, ‘Quantum: The Story Behind the World’s First NFT’ (*NFTNOW*, 21. ožujka 2023.) <<https://nftnow.com/art/quantum-the-first-piece-of-nft-art-ever-created/>> pristupljeno 23. travnja 2023.

19 Art Basel & UBS: The Art Basel UBS Art Market 2023 – a Summary (*LinkedIn*, 14. travnja 2023.) <<https://www.linkedin.com/pulse/art-basel-ubs-market-2023-summary-ravespaceio>> pristupljeno 18. svibnja 2023.

20 Garbers-von Boehm, Haag i Gruber (n 1) 21.

21 *Ibid.*, 9.

22 Anno Haberer, ‘Von Bären und Token: Zur Problematik des Verhältnisses von NFT und Ihren Bezugsobjekten’ (2023) *GRUR*, 459 *et seq.*

originala kako ga poznamo kod fizičkih primjeraka djela,²³ što digitalnu umjetnosti čini neinteresantnom za kupce/kolekcionare.²⁴

U prvi mah, tzv. "umjetnički NFT-ovi" djeluju kao rješenje navedenog problema. Naime, navodi koji se vežu uz njih i koji kreiraju entuzijazam oko ovog fenomena su da NFT-ovi otvaraju mogućnost za djela koja su u digitalnom formatu, da im se napokon dodijeli "virtualna unikatnost" kroz njihovo povezivanje s jedinstvenim i nezamjenjivim tokenom, koji bi omogućavao njihovu virtualnu identifikaciju (navođenje podrijetla/autora djela), "potvrđivao vlasništvo" nad tokenom i eventualno samim digitalnim djelom, nepromjenjivo dokumentirao sve transakcije vezane uz taj token/digitalno djelo na *blockchainu* i stoga neminovno utjecao na porast vrijednosti djela/tokena.²⁵ Kod tokena vezanih uz digitaliziranu verziju fizičkih djela, ističe se, da kroz ovu migraciju djela (i) na virtualno tržište, fizička djela dobivaju nove mogućnosti komercijalizacije i svoje frakcionalizacije u digitalne dijelove, koji se mogu pojedinačno utržiti.²⁶

Tako, ako uzmemo samo primjer najpoznatije NFT-ove prodajne platforme OpenSea, ona u kontekstu "umjetničkih NFT-ova" navodi da je korištenjem *blockchaina* za praćenje "vlasništva" i "kretanja umjetničkog NFT-a" moguće uspostaviti jasan i provjerljiv zapis o autentičnosti i podrijetlu umjetničkog djela te da koristeći NFT za "predstavljanje vlasništva nad umjetničkim djelom", umjetnici i kolekcionari mogu imati veću kontrolu nad načinom na koji se njihova umjetnost koristi, prikazuje i prodaje.²⁷

Međutim, pravno promatrano, većina ovih tvrdnji dominantno je netočna i mora se uzeti s velikom rezervom.

Naime, NFT-ovi nisu obuhvaćeni Prijedlogom MiCA Uredbe jer je člankom 2. II. a) konačnog nacрта ovog akta, jedinstvena i nerazmjenjiva kriptoimovina isključena iz njegova djelokruga.²⁸ Shodno tome, NFT-ovi će ostati i dalje (na razini EU-a) neregulirana kategorija, no nadilazi predmet rasprave ovog članka ulazanje u diskusiju, možemo li zaista govoriti o transferu vlasništva²⁹ na tokenu kada dođe do njegove "prodaje", tj. prijenosa NFT-a iz digitalnog novčanika kreatora NFT-a u digitalni novčanik drugog subjekta. Ipak, ono što je nesporno iz kuta autorskog prava i na ovom mjestu nužno razjasniti jest da pri kovanju NFT-a, koji se referira na neku datoteku autorskog djela (digitalno autorsko djelo) ili dalje transakcije s tim NFT-om (uvjetno rečeno "preprodaje" NFT-a), ne može doći do stjecanja ili prijenosa vlasničkih prava nad tim djelima (nema originala/primjeraka) te, u pravilu, ni do prijenosa autorskih prava nad njima na kreatora ili drugog stjecatelja NFT-a.³⁰ Dok prijenos autorskih prava za stjecatelja NFT-a i nije od velikog interesa (kao što je to slučaj i za kupca originala/primjerka fizičkog autorskog djela), stjecanje vlasničkih prava bilo bi poželjno i vjerojatno je očekivano.

23 Kleiber (n 11) 1; Garbers-von Boehm, Haag i Gruber (n 1) 18.

24 Haberer (n 22) 460.

25 Garbers-von Boehm, Haag i Gruber (n 1) 17 *et seq.*

26 *Ibid.*, 17 i 20.

27 OpenSea, What are Art NFTs? (*OpenSea*, 18. travnja 2023.) <<https://opensea.io/learn/art-nfts>> pristupljeno 12. svibnja 2023.

28 Marvin Bartels i Niklas Maamar, 'Verträge über NFTs' (2023) 3 GRUR-Prax, 62.

29 Detaljnije o ovoj temi u danom kontekstu npr. kod: Nils Rauer i Alexander Bibi, 'Non-fungible Tokens – Was können sie wirklich?' (2022) 1 Zeitschrift für Urheber- und Medienrecht, 24 *et seq.*

30 Heine i Sting (n 8) 757; K. Garbers-von Boehm, Haag i Gruber (n 1) 22.

No, važno je razjasniti da to nije moguće ako se autorsko djelo nalazi samo u digitalnom formatu (“digitalno rođeno” ili digitalizirano, a fizički original je uništen), budući da se na njemu ne može zasnovati pravo vlasništva, a ni steći posjed,³¹ i zato što je riječ o nematerijalnom predmetu zaštite iskazanom u bestjelesnom (digitalnom) formatu.

Nadalje, NFT-ovi zaista jesu jedinstveni na *blockchainu*, kroz neponovljivu kombinaciju tokenID-a i adrese “pametnog ugovora”, ali digitalna autorska djela na koja se ti NFT-ovi referiraju nikada ne mogu postati unikatna kroz njihovu poveznicu s predmetnim NFT-ovima. Ta tvrdnja je pravno netočna jer, ponovno, kategorija digitalnog originala ne postoji i ona se ne može kreirati pohranjivanjem digitalne datoteke autorskog djela na *blockchainu* ili povezivanjem NFT-a na datoteku sačuvanu na lokaciji izvan *blockchaina*³² (koja je identična svim drugim datotekama tog djela).³³ Uistinu, kod kreiranja i transakcija tzv. “umjetničkim NFT-ovima” u pitanju je samo monetizacija jedne možda pomalo naivne, pa čak donekle i primitivne ljudske potrebe za posebnosti, koja se izražava pokušajem da se ubikvitetnim kategorijama daje status unikatna i da se one prisvajaju za sebe, na način usporediv s onim kako se mogu prisvajati originalni u fizičkom svijetu.³⁴ No, doista, imatelj jednog “umjetničkog NFT-a” ne dobiva u kontekstu samog djela na koje se taj NFT referira u pravilu ništa više od “prava na digitalno hvalisanje”³⁵ i eventualnog socijalnog statusa, zasnovanog na fikciji unikatnosti.

Konačno, tvrdnja da NFT daje “jasan i provjerljiv zapis o autentičnosti i podrijetlu umjetničkog djela” također je netočna, budući da ne samo osoba koja je autor ili nositelj autorskog prava može kreirati NFT koji se referira na njegovo digitalno ili fizičko autorsko djelo, već to može uraditi bilo koja osoba i to djelo u metapodacima identificirati kao svoje ili djelo neke treće osobe. Iako je ova radnja vid povrede moralnog prava autora (čl. 18. ZASP-a³⁶ i čl. 28. ZAPSP-a³⁷ – pravo priznavanja autorstva), ona može biti i vid povrede imovinskog prava autora.³⁸ Prema tome, riječ je samo o jednom na *blockchainu* nepromjenjivom, a ne neminovno i apsolutno točnom zapisu.³⁹

5. PRAVNI PROBLEMI IZMEĐU AUTORSKOG PRAVA I NFT-ova

U kontekstu autorskih djela, tj. preciznije, djela na kojima i dalje teče autorskopravna zaštita u trajanju životnog vijeka autora i 70 godina nakon njegove smrti (čl. 55. ZASP-a i čl. 119.

31 Haberer (n 22) 461.

32 Detaljnije o *on-chain* i *off-chain* NFT-ovima: 5. Pravni problemi između autorskog prava i NFT-ova.

33 Haberer (n 22) 461.

34 *Ibid.*, 461 *et seq.*

35 Christof Koolen, “Apes gone”, but what about consumer protection? Applying EU consumer law to the transfer of NFTs’ (*CCM Blog*, 17. siječnja 2022) <<https://law.kuleuven.be/ccm/blog/?p=289>> pristupljeno 27. travnja 2023.

36 Zakon o autorskom i srodnim pravima BiH (SG 63/2010) (BA).

37 Zakon o autorskom pravu i srodnim pravima Republike Hrvatske (NN 111/2021) (HR).

38 Detaljnije o povredama autorskog imovinskog prava: 5. Pravni problemi između autorskog prava i NFT-ova.

39 Rauer i Bibi (n 29) 27; Haberer (n 22) 460.

ZAPSP-a), NFT-ovi se mogu referirati na njih u različitim formama i pojavnim oblicima. Pa tako, NFT može predstavljati:⁴⁰

- digitaliziranu verziju autorskog djela koje je izvorno u fizičkoj formi (jedan token – jedno djelo)
- digitaliziranu verziju samo jednog dijela izvorno fizičkog autorskog djela (više tokena za pojedinačne dijelove djela, ili tzv. "Blue chip" NFT-ovi
- izvorno digitalno djelo (npr. digitalne fotografije ili videoanimacije).

Shodno tome, sporovi u kontekstu NFT-ova i autorskih djela na koja se referiraju mogu samo nastati ako je djelo još i dalje pod autorskopravnom zaštitom.

Postoji cijeli niz spornih pitanja u odnosu između NFT-ova i autorskih djela na koja se referiraju, a sežu od koncepta originala, mogućnosti povrede moralnih prava autora, dileme predstavlja li nuđenje NFT-a na prodaju ili preprodaju radnju povrede autorskih prava i sl. No, na ovom mjestu detaljnije ćemo se osvrnuti samo na dvije ključne pravne dileme i to autorskopravne posljedice nastanka NFT-a i uništenje fizičkog originala autorskog djela na koje ukazuje "umjetnički NFT".

5.1. NASTANAK NFT-ova I AUTORSKO PRAVO

Ključna pitanja na ovom mjestu su, dolazi li kreiranjem NFT-ova do nekog vida povrede autorskog prava autora djela na koje se on poziva i tko je uopće ovlašten da stvori jedan takav "umjetnički NFT"?

Za početak bitno je napraviti distinkciju u vezi s tehničkim okolnostima nastanka jednog NFT-a (tzv. *on-chain* ili *off-chain* NFT-ovi) te razdvojiti tehnički korak nastanka NFT-a i tehnički korak nastanka digitalnog izvora autorskog djela na kojem je NFT zasnovan. Naime, izvorno digitalno autorsko djelo ili slika fizičkog originala autorskog djela i/ili njihovi prateći metapodaci (npr. naziv djela, autor, opis i sl.) mogu biti pohranjeni unutar (*on-chain*) ili izvan (*off-chain*) *blockchaina*.

Kod *on-chain* NFT-ova, metapodaci, digitalno djelo ili digitalna slika fizičkog originala djela trajno su pohranjeni na *blockchainu*, pri čemu je ovo rijetka praksa, budući da je pohranjivanje teških datoteka veoma skupo i energetski neekonomično.⁴¹ Kod *off-chain* NFT-ova, na *blockchainu* pohranjuje se samo pokazivač, tj. poveznica, koja upućuje na lokaciju za pohranu, koja se nalazi izvan *blockchaina*, a na kojoj je sačuvana datoteka u tzv. JSON (JavaScriptObjectNotation) formatu, koja sadrži odgovarajuće metapodatke (npr. ime autora djela, naziv djela i kratki opis), a među ostalim i poveznica koja vodi do datoteke izvornog digitalnog djela ili do datoteke slike fizičkog originala djela.⁴²

Sa stanovišta autorskog prava, čin pohranjivanja djela u elektroničkoj formi (npr. kako na *blockchain* tako i na bilo koju drugu eksternu lokaciju za digitalnu pohranu) predstavlja akt

40 Garbers-von Boehm, Haag i Gruber (n 1) 20.

41 Rauer i Bibi (n 29) 23; Garbers-von Boehm, Haag i Gruber (n 1) 16; Guadamuz (n 7) 2.

42 Rauer i Bibi (n 29) 23 *et seq.*; Garbers-von Boehm, Haag i Gruber (n 1) 15 i 32 *et seq.*

vršenja isključivog imovinskog prava reprodukcije ili umnožavanja koje pripada autoru (čl. 21. st. 2. ZASP –a i čl. 33. st. 2. ZAPSP-a).⁴³ Ovo pravo pripada izvorno autoru i druge osobe ga mogu vršiti, u pravilu, jedino uz njegovu dozvolu. Prema tome, pohranjivanje digitalne datoteke nekog autorskopravno zaštićenog djela od strane treće osobe, koja nije stekla pravo reprodukcije od autora, čini povredu autorskog prava. Drugim riječima, ako autor ili osoba koju je autor ovlastio nije sama izvršila pohranjivanje digitalne datoteke djela na *blockchain* u slučaju *on-chain* NFT-a, došlo je do povrede isključivog imovinskog autorskog prava reprodukcije.⁴⁴

Međutim, kada dolazi do kovanja jednog *off-chain* NFT-a, koji se referira na neko autorskopravno zaštićeno djelo, a osoba koja kreira taj NFT nema pravo reprodukcije na njemu, do povrede tog autorskog prava neće doći pri samom mintanju tokena, već prije – kod kreiranja izvora (digitalne datoteke autorskog djela na eksternoj lokaciji) na kojem se taj NFT zasniva.⁴⁵ Izuzetak od toga je situacija kada kreator NFT-a sam ne vrši pohranjivanje, već nedopušteno koristi poveznicu na izvor gdje je sam autor pohranio digitalnu verziju djela ili izvorno digitalno djelo.⁴⁶

5.2. UNIŠTENJE FIZIČKOG ORIGINALA DJELA

Iako se o “umjetničkim NFT-ovima” uobičajeno govori u kontekstu digitalnih autorskih djela, moguća je, i čak i nerijetka, situacija da uz digitalni primjerak u virtualnom svijetu postoji i fizički original djela ili pak da se NFT referira samo na taj original. Posebno, ako su u pitanju djela likovne umjetnosti (crteži, slike, grafike, kipovi i sl.), mogućnost ekonomskog iskorištavanja te kategorije djela je za njihova autora usko vezana za posjed originala djela (vršenja prava reprodukcije, prerade, izlaganja i sl.). U onom trenutku kada se proda original djela i (novi) vlasnik ima posjed nad objektom u kojem je djelo inkorporirano, autoru ne ostaje mnogo mogućnosti da djelo iskorištava. Slično je slučaj i kod davanja djela likovne umjetnosti u zakup.

Ipak, ističemo, da se kod prijenosa prava vlasništva nad fizičkim originalom djela, usporedivo kao i kod transakcija NFT-ovima, u pravilu (osim ako izričito nije drugačije ugovoreno, a potencijalno je moguće ugovoriti za konkretni NFT ili NFT projekt, ili predvidjeti u uvjetima “pametnog ugovora”)⁴⁷ ne prenose autorska prava na novog vlasnika originala te se on može koristiti djelom samo u obimu privatne upotrebe.⁴⁸ Pa tako kod autora ostaje i jedno od najbitnijih autorskih drugih prava vezanih upravo uz originale djela likovne umjetnosti, a to je pravo slijeđenja (čl. 35. ZASP-a i čl. 35. ZAPSP-a). To pravo ovlašćuje autora da nakon prve prodaje djela bude obaviješten o preprodaji i novom vlasniku i da potražuje naknadu u postotku od prodajne cijene, pod uvjetom da se prodavatelj, kupac ili posrednik profesionalno bave prometom umjetničkih djela.

43 Ovakav sadržaj prava reprodukcije je izraz odredbe čl. 2. Direktive 2001/29/EC (Direktiva 2001/29/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 22. svibnja 2001. o usklađivanju određenih aspekata autorskog i srodnih prava u informacijskom društvu (2001) OJ L167/10).

44 Rauer i Bibi (n 29) 26 *et seq*; Garbers-von Boehm, Haag i Gruber (n 1) 34.

45 Garbers-von Boehm, Haag i Gruber (n 1) 32 *et seq*, i 46 *et seq*.

46 Kleiber (n 11) 4.

47 Garbers-von Boehm, Haag i Gruber (n 1) 36 i 38.

48 *Ibid.*, 24 i 47.

U kontekstu "umjetničkih NFT-ova", uništenjem ili potpunim uklanjanjem iz prometa fizičkih originala djela koja su sada digitalizirana i na koja se referiraju takvi NFT-ovi, autorima se iz ruku oduzima mogućnost stjecanja prihoda u realnom svijetu po ovoj osnovi (pravo slijeđenja), koja je svakako veoma ograničena za ovu kategoriju djela u odnosu na npr. glazbena djela, koja se mogu neograničen broj puta koristiti u bestjelesnoj formi, a da ne gube na vrijednosti.

Negativan primjer u ovom pravcu zasigurno je bilo uništenje (paljenje) 2011. godine originala printa djela "Morons" iz 2006. godine, britanskog uličnog umjetnika, koji je poznat pod pseudonimom "Banksy", a koji je vlasnik originala prije toga pretvorio u digitalnu verziju i vezao ga za NFT. Naime, riječ je bila o printu koji je navodno bio kupljen za 33.000 dolara kod dražbovne kuće Christie's, a kao razlog za paljenje je navedeno da bi, ako bi postojao i NFT i fizički original djela, vrijednost djela ponajprije počivala u originalu te da se uništenjem fizičkog originala ta vrijednost prenosi na NFT.⁴⁹ Međutim, uništenje fizičkog originala djela, iako može predstavljati vid vršenja vlasničkih ovlaštenja na kupljenom objektu, također može biti oblik povrede moralnog prava zaštite integriteta djela.⁵⁰ Stoga, nužno je da se uspostavi balans interesa između dva prava (autorsko i vlasničko), koja su prema svojoj prirodi gotovo identična, ali imaju različite objekte (autorsko djelo i stvar). Također, npr. prema pravu Bosne i Hercegovine (BiH), vlasnik originala djela koji bi, s obzirom na okolnosti slučaja, mogao pretpostaviti da autor ima opravdan interes da sačuva taj original od uništenja, dužan je prije uništenja takvog originala obavijestiti autora o toj namjeri i ponuditi mu otkup prema cijeni vrijednosti materijala (čl. 69. st. 1. ZASP-a). Usporediv stav je zastupljen i u pravu Republike Hrvatske i izražen u čl. 114. ZAPSP-a. Donekle usporediv, iako ni približno ovako drastičan, primjer ograničenja vršenja autorskih prava (posebno prava slijeđenja, prava izlaganja i prava davanja u zakup djela likovne umjetnosti) prisutan je i na prostoru BiH. Naime, iako izuzetno vizionarski i pohvalan projekt ureda agencije UN Women u BiH i Muzeja savremene umjetnosti Republike Srpske pod nazivom "NFT for Women", koji je imao za cilj da „otvori vrata za ulazak umjetnica na novo tržište sa velikim ekonomskim potencijalom”, na način što su djela pobjednica natječaja "pretvorena" u NFT-ove, a pripadao im je i prihod od prodaje,⁵¹ također je za posljedicu imao ograničenje vršenja prava autorica u realnom svijetu.

Naime, ono što je sa stanovišta autorskog prava i zaštite interesa autorica bilo veoma problematično u kontekstu ekonomske eksploatacije djela likovne umjetnosti u najširem smislu, čiji originali su bili u fizičkoj formi (što nije bio slučaj kod svih finalistica), jest okolnost trajnog pohranjivanja tih radova nakon njihove digitalizacije i vezivanja za NFT-ove u depou Muzeja. Shodno tome, tvrdnja navedena u aplikacijskom obrascu Javnog poziva za prijavu radova da "transformacija rada u digitalne tokene je promjena vrijednosne strukture u kojoj originalni rad nema više raniju tržišnu vrijednost jer umjetnički rad sada prelazi iz analognog u digitalni oblik"⁵² kad su posrijedi djela likovne umjetnosti, potpuno je pogrešna jer lišava autorice

49 Anny Shaw, 'Art enthusiasts' burn a Banksy print then sell it as an NFT', *The Art Newspaper* (4. ožujka 2021) <<https://www.theartnewspaper.com/2021/03/04/art-enthusiasts-burn-a-banksy-print-then-sell-it-as-an-nft>> pristupljeno 17. svibnja 2023.

50 Garbers-von Boehm, Haag i Gruber (n 1) 20.

51 Muzej savremene umjetnosti Republike Srpske, 'Finalistkinje projekta "NFT for Women" (Muzej savremene umjetnosti Republike Srpske, 11. ožujka 2023.) <<https://www.msurs.net/index.php/sr/dogadjaji-2/aktuelno/900-finalistkinje-projekta-nft-for-women-11-mart-2023-godine>> pristupljeno 15. travnja 2023.

52 UN Women i Muzej savremene umjetnosti Republike Srpske, 'Aplikacioni obrazac za Javni poziv u okviru projekta "NFT for women" <<https://docs.google.com/forms/d/e/1FAIpQLSeBzvazTnxLrxWA1xmkn2PYdVxfae3OkXoj5ehDOJ2j4bytFw/viewform?pli=1>> pristupljeno 18. svibnja 2023.

mogućnosti ekonomske eksploatacije svojih djela i u realnom svijetu, budući da im oduzima posjed originala djela i svodi djelo samo na virtualno tržište. Pa tako, uz prodaju NFT-ova, one su mogle iskorištavati djelo i ubirati naknadu i po osnovi npr. vršenja prava izlaganja ili vršenja prava slijeđenja, ako bi došlo do preprodaje djela. Podrazumijeva se da, ako su autorice suglasne sa stavljanjem fizičkih originala njihovih djela izvan prometa, problem ne postoji. Ipak, iskustveno se pribojavamo da autori generalno nisu dovoljno upoznati sa sadržajem i domtom svojih autorskih prava, te shodno tome ni potpuno svjesni obima njihovih ograničenja kojima se često dragovoljno podvrgavaju.

Ovakve poteze u cilju razvoja NFT-tržišta i eliminiranja paralelne mogućnosti stjecanja prihoda i na realnom tržištu ("ili-ili" pristup) sa stanovišta autorskog prava ne možemo podržati. Naime, još od prvih koraka na međunarodnoj i razini EU-a (Direktiva 2001/29/EC) u pravcu prilagođavanja pravnog okvira autorskog prava da bi reflektirao novu stvarnost korištenja djela u digitalnom obliku, cilj je bio omogućiti autorima kontrolu i ekonomsku korist od upotrebe svojih djela kako u realnom tako i u *online* okruženju i to u vidu kumulacije zahtjeva (npr. kao fizičke knjige i kao *e-book* izdanja). Uništavanje fizičkih originala autorskih djela kako bi se osigurala "kvaziunikatnost" NFT-a čin je koji nanosi štetu autorima i samo je u interesu "vlasnika" NFT-a.

Također, iako velik broj pametnih ugovora predviđa automatiziranu isplatu naknada za bilo koju buduću preprodaju NFT-a (*resale royalty payment*) na sekundarnom tržištu, ova naknada ne može zamijeniti onu na koju autor ima pravo na osnovi prava slijeđenja, u slučaju da se dalje prodaje original djela likovne umjetnosti. Naime, ovlaštenik takve naknade u pravilu je kreator NFT-a, koji nužno ne mora koincidirati s autorom djela na koje se NFT odnosi, što je posebno slučaj ako je NFT nastao bez volje autora, odnosno kršenjem autorskog prava.⁵³ Ovlaštenik naknade po osnovi prava slijeđenja uvijek je autor jer je to pravo neprenosivo za života autora (čl. 35. st. 7. ZASP-a i čl. 35. st. 7. ZAPSP-a). Uništenjem fizičkog originala autor je upućen samo na naknadu za preprodaju NFT-a, koja mu može biti uskraćena, a diskutabilno je i trenutačno su stavovi protiv toga (osim ako se uz NFT ne prodaje i fizički nosač datoteke djela⁵⁴ ili i sam fizički original djela),⁵⁵ može li se pravo slijeđenja u slučaju uništenja fizičkog originala djela primijeniti i na virtualnu preprodaju.

6. SPOROVI VEZANI UZ NFT-ove I AUTORSKA DJELA

U praksi je sve veći broj sporova između titulara autorskih prava na djelima, na koja se referiraju pojedini "umjetnički NFT-ovi", u slučajevima kada oni nisu bili ti koji su sudjelovali u postupku njihova kreiranja, odnosno dali suglasnost za njihov nastanak. Na ovom mjestu izdvojit ćemo samo dva prominentna primjera.

53 Garbers-von Boehm, Haag i Gruber (n 1) 39.

54 Pojedini autori čak smatraju da se ne može primijeniti ni u ovom slučaju: *Rauer i Bibi* (n 29) 30.

55 Garbers-von Boehm, Haag i Gruber (n 1) 40; Kleiber (n 11) 4; Heine i Sting, (n 8) 759 *et seq.*

6.1. FREE COMB WITH PAGODA (JEAN-MICHAEL BASQUIAT)

Ovaj spor ukazuje upravo na već istaknutu problematiku situacije, kada uz digitalno djelo na koje upućuje NFT, postoji i fizički original djela te ponovno skreće pozornost na okolnost da se prijenosom "vlasništva" na NFT-u ne prenose u pravilu i vlasnička prava na originalu djela, a posebno ne autorska prava na djelu.⁵⁶

Naime, fizički original rada na papiru u mješovitim medijima iz 1986. godine umjetnika Jean-Michela Basquiata pod nazivom "Free Comb with Pagoda" privatno je kupljen 2015. za neotkriveni iznos.⁵⁷ U travnju 2021. godine NFT koji se veže uz taj rad, a čija je autentičnost potvrđena od strane umjetnikove fondacije, ponuđen je na prodaju na platformi OpenSea, no ono što je bilo neobično jest da je kupac koji bude dao pobjedničku ponudu dobiva, uz NFT-a, i mogućnost uništiti ("dekonstruirati") fizički original, čime bi NFT bio "jedina preostala forma djela".⁵⁸ Uz to, kupac je NFT-om trebao trajno steći i autorsko pravo reprodukcije.⁵⁹

Međutim, prodaja ovog NFT-a povučena je zbog dostavljanja obavijesti radi uklanjanja (*notice and take-down*), koju kao mogućnost ukazivanja na povredu nudi OpenSea i slične NFT prodajne platforme, a koju je uputila upravo umjetnikova fondacija, uz obrazloženje da je ona nositelj autorskih prava na navedenom djelu i da nikakva prava nisu prenesena na prodavatelja.⁶⁰

Ovaj slučaj upravo je izraz nerazumijevanja toga na koji način može doći do povrede autorskog prava u kontekstu kreiranja i dalje preprodaje NFT-ova koji se referiraju na neko autorsko djelo. Naime, čl. 68. st. 2. ZASP-a i čl. 113. st. 2. ZAPSP-a izričito ističu da raspolaganje vlasništvom na stvari na kojoj ili u kojoj je autorsko djelo fiksirano, ne utječe na pojedinačna autorska imovinska prava ili druga prava autora na tom djelu, ako zakonom ili ugovorom nije drugačije određeno. Prema tome, sama okolnost da je neka osoba kupila djelo "Free Comb with Pagoda" ne daje joj bilo kakva autorska prava na tom djelu, a što podrazumijeva i nedostatak ovlaštenja za kreiranje NFT-a na osnovi tog djela. Također, ovaj predmet ukazuje na pojačano nastojanje da se uništavanjem fizičkog umjetničkog djela na kojem se zasniva NFT, uveća značenje, vrijednost i jedinstvenost tokena.⁶¹ S jedne strane, takvo postupanje može imati pravne posljedice vezane uz povredu moralnih prava autora, a s druge donekle ukazuje na besmislenost umjetničkih NFT-ova i njihovu stvarnu vrijednost, koja, čini se, ne može konkurirati onoj jednog umjetničkog djela u fizičkom obliku.

56 Guadamuz (n 7) 3.

57 Garbers-von Boehm, Haag i Gruber (n 1) 29; Anny Shaw, 'Basquiat drawing to be auctioned as an NFT-and winning bidder will be given the option to destroy the original' *The Art Newspaper* (27. travnja 2021.) <<https://www.theartnewspaper.com/2021/04/27/basquiat-drawing-to-be-auctioned-as-an-nftand-winning-bidder-will-be-given-the-option-to-destroy-the-original>> pristupljeno 12. svibnja 2023.

58 Shaw, 'Basquiat drawing to be auctioned as an NFT' (n 56).

59 Garbers-von Boehm, Haag i Gruber (n 1) 29 *et seq.*

60 *Ibid.*, 30.

61 *Ibid.*

6.2. MIRAMAX LLC V. TARANTINO

Idući spor važan za kontekst NFT-ova i autorskog prava imao je, za razliku od prethodnog, sudski epilog, no do presude nije došlo jer je okončan izvansudskom nagodbom stranaka,⁶² a vezan je za audiovizualno djelo, konkretnije, kultni film iz 1994. godine “Pakleni šund” (“Pulp Fiction”).

Ovaj film je režirao i scenarij za njega napisao Quentin Tarantino, a producirao ga je Lawrence Bender, u suradnji s Brown 25 Productions, Inc., a koji su 23. lipnja 1993. sklopili sporazum (“Sporazum o izvornim pravima”) s Miramax Film Corp. (prethodnikom Miramaxa, LLC, poznatim filmskim i televizijskim studijem) koji se odnosio na proizvodnju i financiranje filma “Pakleni šund” i stjecanje prava na njemu od strane Miramaxa.⁶³ Budući da je takav obujam prijenosa prava u angloameričkom sustavu autorskopravne zaštite dopušten,⁶⁴ Tarantino i Bender na osnovi predmetnog ugovora, u zamjenu za pozamašnu naknadu, prenijeli su Miramaxu za cijeli svijet sva trenutačno poznata i buduća prava (uključujući sva autorska prava i žigove) na predmetnom filmu i u samom filmu (uključujući i sve njegove elemente u svim fazama razvoja i produkcije), uključujući neograničeno pravo distribucije filma u svim sada ili ubuduće poznatim medijima (kino, svi oblici televizije, kućni video itd.), uz iznimku “pridržanih prava”, koja su ostala kod Tarantina. Ta prava su bila, prema navodima Miramaxa, ograničena na “album muzičke pratnje filma (*soundtrack*), muzičko izdavanje, nastup uživo, tiskane publikacije (uključujući bez ograničenja izdavanje scenarija, ‘izradu’ knjiga, stripova i romana, također u audio i elektroničkim formatima), interaktivne medije, kino i televizijske nastavke i *remake*, te prava na televizijske serije i prava na *spin-off*” te dalje podvrgnuta ograničenjima u Sporazumu o izvornim pravima i usko definirana u odnosu na sveobuhvatna prava Miramaxa jer nisu podrazumijevala bilo kakva prava ili medije, koji nisu postojali u trenutku zaključenja izvornog ugovora.⁶⁵ Logično je da NFT-ovi nisu bili na horizontu filmskih studija 90-ih godina 20. stoljeća,⁶⁶ i Internet je bio još u povoju, ali ugovorno prisvajanje prava uz buduće načine korištenja daje mogućnost eksploatacije i kada zbog tehnološkog napretka nastane neki novi vid iskorištavanja autorskih djela.

U “godini NFT-a”, 2. studenog 2021. godine, *blockchain provider* Secret Network (SCRT Labs) objavio je u priopćenju za javnost da će Tarantino prodati na dražbi na NFT prodajnoj platformi OpenSea sedam nepromijenjenih scena iz filma “Pakleni šund” kao tzv. “tajne NFT-ove”, a koji će se sastojati iz jedinstvenih i dotad neobjavljenih sadržaja, koji će, među ostalim, uključivati digitalizirana poglavlja originalnog rukopisa njegova scenarija, kao i Tarantinov personalizirani audiokomentar u kojem otkriva tajne o ovom filmu i njegovu kreatoru, a uspo-

62 Jack Queen, “Tarantino, Miramax settle Copyright dispute over ‘Pulp Fiction’ NFTs”, (*Reuters*, 9. rujna 2022.) <<https://www.reuters.com/legal/tarantino-miramax-settle-copyright-suit-over-pulp-fiction-nfts-2022-09-09/>> pristupljeno 19. travnja 2023.

63 *MIRAMAX, LLC vs. Quentin Tarantino; Visiona Romantica, Inc.; and Does 1–50* [2021] United States District Court Central District of California 2:21-cv-08979-FMO-JC [2021], 20 <<https://www.thetmca.com/files/2021/12/miramax-v.-tarantino.pdf>> pristupljeno 28. travnja 2023. (US).

64 U autorskom pravu BiH (čl. 79. st. 1. d) ZASP-a), nišetna je ugovorna odredba koja predviđa prijenos autorskih imovinskih prava za još nepoznate načine iskorištavanja djela.

65 *MIRAMAX, LLC vs. Quentin Tarantino; Visiona Romantica, Inc.; and Does 1–50* (n 64), 22.

66 Garbers-von Boehm, Haag i Gruber (n 1) 29.

redivu izjavu dao je i sam režiser istog dana na NFT.NYC *crypto-art* konferenciji u New Yorku.⁶⁷ U tu svrhu kreirana je i mrežna stranica koja je koristila naziv "Pakleni šund" i imena nekoliko glavnih likova iz filma, kao i Twitter nalog, koji je sadržavao i scene iz drugih Miramax, LLC filmova.⁶⁸

Kompanija Miramax, LLC najprije je 4. studenog iste godine uputila opomenu režiseru, skrenuvši pozornost na svoja prava na ovom filmu, koja, među ostalim, obuhvaćaju prava na sve verzije scenarija (uključujući sve scene i elemente, bez obzira na to jesu li snimljeni i/ili ugrađeni u film), i da su ograničena samo pravima koja je za sebe pridržao Tarantino (*reserved rights*) te istaknuvši da prijenos prava da se kreiraju predmetni NFT-ovi predstavlja povredu ugovornih obveza, kao i povredu njezinih autorskih prava.⁶⁹ Tarantinov zastupnik tvrdio je da je Tarantino djelovao upravo u okviru svojih pridržanih prava, a posebno prava na "izdavanje scenarija" ("tiskane publikacije"), što je Miramax, LLC opovrgavao, tvrdeći da prodaja nekoliko originalnih stranica scenarija ili scena kao NFT-a predstavlja jednokratnu transakciju koja ne potpada pod izdavanje, a u svakom slučaju ne spada u predviđeno značenje pojmovi "tiskane publikacije" ili "publikacije scenarija", tako da pravo na kreiranje NFT-a pripada ovoj kompaniji.⁷⁰ U cilju zaštite svojih interesa, kompanija Miramax, LLC podignula je tužbu 16. studenog 2021. godine zbog povrede ugovornih obveza, nelojalne konkurencije, povrede autorskog prava i povrede žiga.⁷¹ Miramax, LLC u tužbi posebno je istaknuo zabrinutost da Tarantinovo ponašanje može navesti druge kreatore, s kojima je ova kompanija surađivala, da povjeruju da imaju prava na iskorištavanje svojih filmova putem NFT-a i drugih novih tehnologija, dok u stvari Miramax, LLC posjeduje ta prava za svoje filmove te navesti druge da povjeruju da je Miramax umiješan u Tarantinov NFT-pothvat.⁷²

Unatoč neriješenoj tužbi, Tarantino je najavio dražbu NFT-ova u siječnju 2022. i zaista je i došlo do "prodaje" jednog od njih – "Royal with Cheese", za 1,1 milijun dolara, dok je Secret Network otkazao dražbu ostalih.⁷³ Ipak, kako je prethodno istaknuto, tijekom 2022. došlo je do nagodbe i obustave "prodaje" NFT-ova.

7. ZAKLJUČAK

Uzimajući u obzir navedeno, očigledno je da postoji evidentna pravna crta razgraničenja između tzv. "umjetničkih NFT-ova" i autorskih djela na koja se referiraju. Dok je status autorskih djela iz kuta prava vlasništva (u kontekstu fizičkog originala/primjeraka djela i nepostojanja digitalnog originala), a posebno iz kuta autorskog prava vrlo jasan, kako u realnom tako i

67 *Ibid.*, 29; 'Tarantino NFTs', <<https://tarantinonfts.com/>> pristupljeno 28. travnja 2023.; *MIRAMAX, LLC vs. Quentin Tarantino; Visiona Romantica, Inc.; and Does 1–50* (n 62), 35 i 38 *et seq.*

68 *MIRAMAX, LLC vs. Quentin Tarantino; Visiona Romantica, Inc.; and Does 1–50* (n 62), 40 i 47 *et seq.*

69 *Ibid.*, 43 *et seq.*

70 *Ibid.*, 46.

71 *Ibid.*, 1.

72 *Ibid.*, 6 i 50.

73 Garbers-von Boehm, Haag i Gruber (n 1), 29; Queen (n 61).

u virtualnom okruženju, ista tvrdnja se ne može iznijeti za ovu kategoriju tokena. Pri tome je vrlo razumljivo da kupci, laici i NFT-entuzijasti tu crtu neminovno ne vide te jedan “umjetnički NFT” promatraju isključivo kao nedjeljivu cjelinu.

U svakom slučaju, pod određenim uvjetima, ulazak jednog autora na tržište “umjetničkih NFT-ova” u pravilu bi trebao biti od koristi i na ovom mjestu bismo ga potaknuli. Naime, ovaj “poslovni korak” kako za autore “digitalno rođenih” tako i za autore djela u fizičkom obliku, otklanja rizik da će treća neovlaštena osoba kreirati NFT koji se referira na njihovo djelo. Uz to, ovim putem imaju mogućnost konzumirati svoja autorska moralna prava paterniteta i zaštite integriteta djela upisom metapodataka o njima i osobinama djela na *blockchainu*. Specifično kad je riječ o autorima “digitalno rođenih” djela, kreiranje i “preprodaja” NFT-a vezanog uz njihova djela možda predstavlja i jedinu mogućnost stjecanja prihoda od tog djela, s obzirom na njihov višestruko istaknuti ubikvitet koji je posljedica digitalnog formata. Kad su posrijedi autori djela u tjelesnom formatu, “umjetnički NFT-ovi” mogu biti sekundarni (ili možda čak i primarni) izvor prihoda uz eksploataciju djela na realnom tržištu, ali uz uvjet očuvanja fizičkog originala ili primjeraka djela.

BIBLIOGRAFIJA

1. Bartels M i Maamar N, ‘Verträge über NFTs’ (2023) (3) GRUR-Prax 60
2. Garbers-von Boehm K, Haag H i Gruber K, *Intellectual Property Rights and distributed Ledger Technology: with a focus on art NFTs and tokenised art* (European Parliament Policy Department for Citizens’ Rights and Constitutional Affairs 2022) <[https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2022/737709/IPOL_STU\(2022\)737709_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2022/737709/IPOL_STU(2022)737709_EN.pdf)> pristupljeno 19. travnja 2023.
3. Grieger M J, von Poser T i Kremer, K, ‘Die Rechtswissenschaftliche Terminologie auf dem Gebiet der Distributed-Ledger-Technology’, (2021) Zeitschrift für Digitalisierung und Recht 394
4. Guadamuz A, ‘Non-fungible tokens (NFTs) and copyright’ (2021) (4) WIPO Magazine, 1, <https://www.wipo.int/wipo_magazine/en/2021/04/article_0007.html> pristupljeno 29. siječnja 2023.
5. Haberer A, ‘Von Bären und Token: Zur Problematik des Verhältnisses von NFT und Ihren Bezugsobjekten’ (2023) GRUR 457
6. Heine R i Sting F, ‘Weiterverkauf digitaler Werke mittels Non-Fungible- Token aus urheberrechtlicher Sicht’ (2021) MMR 755
7. Kleiber W J, ‘NFT- Eine Einordnung zwischen Recht, Kunst und Blockchain’ (2022) 3 MMR-aktuell, 1
8. Rauer N i Bibi A, ‘Non-fungible Tokens - Was können sie wirklich?’ (2022) 1 Zeitschrift für Urheber- und Medienrecht, 20

PROPISI I DOKUMENTI

1. Direktiva 2001/29/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 22. svibnja 2001. o usklađivanju određenih aspekata autorskog i srodnih prava u informacijskom društvu (2001) OJ L167/10
2. Europska komisija, Prijedlog Uredbe Europskog parlamenta i Vijeća o tržištima kriptoinovine i izmjeni Direktive (EU) 2019/1937, Brisel, 24. 9. 2020. COM(2020) 593 final <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/HTML/?uri=CELEX:52020PC0593>> pristupljeno 21. ožujka 2023.
3. Zakon o autorskom i srodnim pravima BiH (SG, 63/2010) (BA).
4. Zakon o autorskom pravu i srodnim pravima Republike Hrvatske (NN, 111/2021) (HR)

PRESUDE I DRUGE ODLUKE

1. *MIRAMAX, LLC vs. Quentin Tarantino; Visiona Romantica, Inc.; and Does 1–50* [2021] United States District Court Central District of California 2:21-cv-08979-FMO-JC [2021], 20 <<https://www.themca.com/files/2021/12/miramax-v.-tarantino.pdf>> pristupljeno 28. travnja 2023. (US)

MREŽNI IZVORI

1. Art Basel & UBS: The Art Basel UBS Art Market 2023 – Summary (*LinkedIn*, 14. travnja 2023.) <<https://www.linkedin.com/pulse/art-basel-ubs-market-2023-summary-ravespaceio>> pristupljeno 18. svibnja 2023.
2. Exmundo J, 'Quantum: The Story Behind the World's First NFT' *NFTNOW* (21. ožujka 2023.) <<https://nftnow.com/art/quantum-the-first-piece-of-nft-art-ever-created/>> pristupljeno 23. travnja 2023.
3. Koolen, C "Apes gone", but what about consumer protection? Applying EU consumer law to the transfer of NFTs' (*CCM Blog*, 17. siječnja 2022.) <<https://law.kuleuven.be/ccm/blog/?p=289>> pristupljeno 27. travnja 2023.
4. Muzej savremene umjetnosti Republike Srpske, 'Finalistkinje projekta "NFT for Women"' (*Muzej savremene umjetnosti Republike Srpske*, 11. ožujka 2023.) <<https://www.msurs.net/index.php/sr/dogadjaji-2/aktuelno/900-finalistkinje-projekta-nft-for-women-11-mart-2023-godine>> pristupljeno 15. travnja 2023.
5. OpenSea, What are Art NFTs? (*OpenSea*, 18. travnja 2023.) <<https://opensea.io/learn/art-nfts>> pristupljeno 12. svibnja 2023.
6. Queen J, 'Tarantino, Miramax settle Copyright dispute over "Pulp Fiction" NFTs', (*Reuters*, 9. rujna 2022.) <<https://www.reuters.com/legal/tarantino-miramax-settle-copyright-suit-over-pulp-fiction-nfts-2022-09-09/>> pristupljeno 19. travnja 2023.
7. Shaw A, "Art enthusiasts" burn a Banksy print then sell it as an NFT', *The Art Newspaper* (4. ožujka 2021.) <<https://www.theartnewspaper.com/2021/03/04/art-enthusiasts-burn-a-banksy-print-then-sell-it-as-an-nft>> pristupljeno 17. svibnja 2023.
8. Shaw A, 'Basquiat drawing to be auctioned as an NFT-and winning bidder will be given the option to destroy the original' *The Art Newspaper* (27. travnja 2021.) <<https://www.theartnewspaper.com/2021/04/27/basquiat-drawing-to-be-auctioned-as-an-nftand-winning-bidder-will-be-given-the-option-to-destroy-the-original>> pristupljeno 12. svibnja 2023.
9. 'Tarantino NFTs', <<https://tarantinonfts.com/>> pristupljeno 28. travnja 2023.
10. Thompson C, 'Sony Files Patent for NFTs to Allow Transfers Between Games and Consoles' (*CoinDesk*, 21. ožujka 2023.) <<https://www.coindesk.com/web3/2023/03/21/sony-files-patent-for-nfts-to-allow-transfers-between-games-and-consoles/>> pristupljeno 21. svibnja 2023.
11. UN Women i Muzej suvremene umjetnosti Republike Srpske, 'Aplikacioni obrazac za Javni poziv u okviru projekta "NFT for women"' <<https://docs.google.com/forms/d/e/1FAIpQLSeBzvazT-nxLrxWA1xmnk2PYdVxfae3OkXoj5ehDOJ2j4bytFw/viewform?pli=1.>> pristupljeno 18. svibnja 2023.
12. Zodieru J S i Gelfound C, 'Summary and Takeaways from USPTO Roundtable on Patents and NFTs' (*ArentFoxSchiff*, 26. travnja 2023), <<https://www.afslaw.com/perspectives/alerts/summary-and-takeaways-uspto-roundtable-patents-and-nfts>> pristupljeno 9. svibnja 2023.

Iza Razija Mešević*

NFTS AND COPYRIGHT – A SPECIAL REFERENCE TO SO-CALLED “ART NFTS”

Summary

The paper deals with the phenomenon of non-fungible tokens (NFT), and its particular focus is on the so-called “Art NFTs”, and on the legal demystification of the superior attributes assigned to these tokens. The paper addresses a number of issues. Firstly, it examines the legal and technical possibility to actually create a “digitally unique” piece of author’s work. Secondly, it explores the acquisition of ownership and copyright in the work of art, to which the NFT refers to, during the process of creation and transfer of that NFT. Finally, the paper scrutinizes the topics of copyright violations, which may occur while minting the tokens and of the destruction of the physical original of the tokenized work. The paper also deals with two relevant cases from practice (Miramax, LLC v. Tarantino and Free Comb With Pagoda, J.M. Basquiat), which illustrate how the so-called “Art NFTs” collide with copyright principles.

Keywords: Intellectual Property Rights, Copyright, Blockchain; NFT, Art NFTs

This work is licensed under a Creative Commons
Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

* Iza Razija Mešević, PhD, Associate Professor, Faculty of Law, University of Sarajevo, Obala Kulina bana 7, 71000 Sarajevo, Bosnia and Herzegovina. E-mail address: ir.mesevic@pfsa.unsa.ba. ORCID: <https://orcid.org/0009-0004-2816-1540>.